

Afslutningstale 2023

Med udgangspunkt i

Steffen Brandt: Kys det nu (det satans liv)

Af: Heine Boe

Jeg tænkte, nå, men det' så livet,

sådan ser det altså ud.

Lidt krøllet sammenbidt og gennemblødt

og helt almind'ligt.

Sådan åbner Steffen Brandt sin skønne sang "Kys det nu (det satans liv)", som fuldt fortjent er kommet med i 19. udgave af højskolesangbogen. Og det er en sang, som dette elevhold er kommet til at holde vældigt meget af.

"Jeg tænkte, nå". En fantastisk måde tekstmæssigt at markere det øjeblik, hvor man standser op og gør sig en refleksion eller erkendelse.

Og det er netop situationen her. Jeg-fortælleren i sangen standser op og konstaterer livets beskaffenhed som krøllet, sammenbidt og gennemblødt – og altså helt almindeligt.

Det er en konstatering, der ikke synes at indeholde nogen særlig resignation eller fortrydelse. Det er mere sådan en nøgtern konstatering af, at livet netop er dette – helt almindeligt.

Godt nok er der nogle chancer, man selv kan flytte lidt rundt på – hvis man synes. Men livet er alligevel – helt almindeligt.

Og man fornemmer, at det er okay. Og på rigtig '80'er ironisk manér bliver det hele slået hen med et: "Åh, Gud, hvor åndsvagt"!

Men ud af dette vers træder så omkvædet, der totalt skifter karakter. Vi har ikke længere en nøgtern konstaterende jeg-fortæller men mødes derimod af direkte tale – en tiltale, der synes henvendt netop til jeg-fortælleren – og til os, der synger sangen.

"Kys det nu, det satans liv," lyder det fra denne stemme. Som en opfordring – eller som en fordring.

"Og grib det, fang det før det er forbi."

For nok er livet måske helt almindeligt, men det skal ikke desto mindre gribes, fanges og kyskes. At tage livet på sig, hvor almindeligt det måtte være, er og bliver en grundmenneskelig fordring.

Musikken understøtter stemningen eminent. Teksten lige så meget reciteres som synges over en fri pulsforfølelse, der melodisk går lidt op og ned sammen med teksten i verset. Dette giver en eftertænksomhed, der afspejler ordene.

Harmonisk bevæger vi os hele tiden, og der flyttes rundt med vores grundtoneforfølelse. Og verset formår at ende i mol med samme grundtone, hvor vi begynder i dur. Men vi slutter ikke på grundakkorden men derimod på dominanten – alt spændt ud i venteposition.

Og herfra løftes vi så ind i omkvædet, hvor vi spring-modulerer til den parallelle dur-toneart. Og da melodien tilmed starter på den høje grundtone i den nye toneart, bliver overgangen ganske højstemt. Og orkesteret falder i og understøtter den nye begyndelse.

I andet vers vender vi tilbage til jeg-fortællerens perspektiv, hvor livet sådan set går meget godt. Men ind i historien træder nu et "Du". Og dermed er det hele forandret. For dette "Du" stiller nemlig et krav: "Dit hjerteblod og intet mindre".

Det er klart, at dette "Du" i den tekstmæssige sammenhæng synes at være kvinden. Måske ligefrem "kvinden som sådan", som Steffen Brandt kunne have sagt det. Og det er da også helt rimeligt at opfatte dette "Du" som kvinden, der kræver jeg-fortællerens hjerteblod.

Men hvis det "Du", som træder ind i teksten her, også er det "Du", der taler i omkvædet, så stikker det måske dybere. For nok kan det være, at jeg-fortælleren konkret står over for kvinden (som sådan), men gennem det at stå overfor kvinden, står jeg-fortælleren måske i en dybere forstand overfor livet selv. For det er vel livet selv, der taler og siger:

*Kys det nu, det satans liv,
og grib det, fang det
før det er forbi*

Og hvordan reagerer jeg-fortælleren så?

Jo, han tænker "nå"! – Og videre: "Er det nu rigtig klogt?"

Og som man let kan forfalde til, kommer han med alle de undskyldninger, man kan finde på for ikke at følge den fordring:

Jeg har jo, jeg ska' li', og vent dog lidt.

Men som også første vers måtte ende med et ironisk og overgivende: "Åh, Gud, hvor åndsvagt!" Sluttes også andet vers med samme overgivende suk. Inden livet taler til os igen:

Kys det nu, det satans liv,
og grib det, fang det
før det er forbi.

Sådan må det være. Livet kalder og kræver dit hjerteblod! For det er dit liv, der må leves – lige nu og her. Der er ingen anden måde, hvis ikke livet i eksistentiel forstand skal forspildes eller fortabes.

Også selvom livet er – helt almindeligt.

– o –

Vi lever i en tid, hvor vi foregøgles og foregøgler hinanden, at alt er muligt. At alt er opnåeligt. At vi alle er helt specielle og fantastiske.

"Alle har ret til et fedt køkken", lød en skør reklame for nogle år siden, og vi får at vide, at vi skal "shine", være "enestående", "tro på os selv", "skabe fremtiden" og være "den bedste udgave af os selv..." osv.

Men dette tilsyneladende positive ideal om i enhver sammenhæng at kunne og skulle udleve vores fulde potentiale bliver i virkeligheden en svøbe. Det bliver en endeløs og håbløs stræben, der næsten uundgåeligt med Christian Hjortkærs ord må føre til oplevelsen af utilstrækkelighed og udmattelse.

I stedet opfordrer Christian Hjortkær til, at vi dropper denne jagt efter disse tilsyneladende positive idealer og i stedet søger efter nogle gode opbyggelige idealer. Og dem finder han først og fremmest i det moralske.

Det bør således ikke handle om at blive den bedste udgave af sig selv men i stedet om at blive et godt menneske. Og hvor det første kan føre til utilstrækkelighedsfølelse, er det anden opbyggeligt. Og med det mener han, at det inspirerer positivt, idet fokus flyttes fra os selv og til den anden.

Og i stedet for at "shine" og være "enestående" selv, skal vi gribe det almindelige, virkelige liv og få vores medmennesker til at lykkes.

Med den danske filosof Søren Kierkegaards ord kunne man beskrive nutidens livsform som præget af mulighedens fortvivelse – det at mangle nødvendighed. For Søren Kierkegaard er menneskelivet nemlig en syntese af mulighed og nødvendighed.

Mennesket er det, som det altid allerede er. Dette er menneskets nødvendighed. De vilkår vi ikke kan ændre på, men nok forholde os til. Det er så at sige mennesket anskuet baglæns.

Menneskets mulighed er heroverfor alt det, der åbner sig, når menneskelivet anskues forlæns. Det er de muligheder, der åbner sig derfra, hvor vi står.

Søren Kierkegaard peger nu på, at der er en mangfoldighed af måder at fare vild i denne udspændthed mellem nødvendighed og mulighed.

Dette sker, når den ene del af syntesen ikke vil være ved den anden.

Så når et menneske i indesluttet håbløshed kun kan se sine egne begrænsninger, er der tale om nødvendighedens fortvivelse – det at mangle mulighed.

Vi kender personen, der bestandigt undskylder sig selv og siger: Det er også bare fordi... Det er også bare fordi... (og her kan man selv indføje den undskyldning man måtte tænke på).

Og når et menneske omvendt farer fra den ene mulighed til den anden uden i virkeligheden at komme ud af stedet, så er der tale om mulighedens fortvivelse – det at mangle nødvendighed.

Her ser vi personen for os, der siger: Man kunne jo også..., man kunne jo også..., men hvor det aldrig rigtig bliver til noget. For hvis man skulle gøre en mulighed til virkelighed, skal man jo vælge alt muligt andet fra. Og det at lukke døre synes for denne person helt umuligt.

Man kan således fare vild både i mulighed og nødvendighed.

Det vanskelige består i at turde anerkende sin nødvendighed, det man allerede er, og derfra gribe muligheden, som den viser sig – og virkeliggøre og gribe sit eget liv.

Og netop sådan kan vi se vores samfund og kultur som ramt af en kollektiv mulighedens fortvivelse – det at mangle nødvendighed.

For overalt møder vi disse endeløse opfordringer og idealer om at udleve vores fulde potentiale, at alt er muligt og kun fantasien sætter grænsen. Men aldrig hører vi, at udgangspunktet nødvendigvis er der, hvor vi er. Vores nødvendighed. Vores begrænsning.

Og her kommer Steffen Brandts skønne sang som et velkomment korrektiv til denne forherligelse af muligheden. For liver er nemlig; "helt almindeligt"!

Svend Brinkmann udtrykte det således på et tidspunkt; at det er løgn, når vi foregøgler hinanden, at alt er muligt. For sammenlignet med alt det, der er umuligt, er mængden af det, der rent faktisk er muligt, forsvindende lille. Så faktisk er ikke ret meget muligt. Men noget er – og det noget, må vi gribe og virkeliggøre.

Men hverken for Steffen Brandt eller Svend Brinkmann kalder det af den grund på resignation men derimod på, at livet må tages alvorligt, og at man må gribe det, fange det – før det er forbi. For kun derved vinder man livet.

– o –

I har nu gået på efterskole i et år.

Og jeg har før sagt til jer, at hvad der gælder i livet som sådan, gælder også i efterskolen.

Efterskolelivet skal også virkeliggøres og gribes mens det bliver til.

Og det går med Steffen Brandts ord også i efterskolen op og ned. Og måske næsten med større intensitet, da efterskolen på mange måder er som et koncentrat af livet. Jeg ved, at mange af jer har oplevet at stå overfor jer selv på nye måder. Det er en opgave ud over det sædvanlige at finde sig selv og vælge sig selv i disse nye rammer. At mærke og anerkende sin nødvendighed, alt det, der ikke kan være anderledes, og samtidigt se og forholde sig til de mange nye muligheder, der åbner sig.

Det er naturligvis udfordrende, men det er samtidigt livsvigtigt. For det er livet og meningen, der er på spil.

Men I har ikke stået alene. I har haft hinanden. Og I har haft vi voksne.

Og vi har hver dag gennem morgensamlinger, fag, kunst og samtale forsøgt at skabe rum for, at vi har kunnet mødes i fælles forundring over livet og at oplyse dette fælles liv.

Jeg håber, at I, gennem et år på efterskole, har oplevet, at det helt almindelige liv faktisk er meningsfuldt.

Jeg håber, at I har fået mod på at gribe dette helt almindelige, krøllede hverdagsliv. For det er her, at vi finder og griber mening. Det er ikke i alle de smukke men uvirkelige idealer og luftkasteller skabt af film, reklamer og sociale medier, at vi finder ind til livet selv. Det er i det helt almindelige liv.

Og noget tyder på, at I har turdet det.

I har været en årgang, der med stor energi har kastet sig over efterskolelivet. I har lavet caféaftener, projekter og sjove indslag for hinanden til aftensamlinger mv. I har kastet jer over de scenekunstneriske projekter med stor ildhu og lavet seværdige og mindeværdige forestillinger. Og ikke mindst har I nydt samværet og skabt fællesskaber.

Men I har også knoklet for det og med det.

Nogle har knoklet rigtig meget. Fordi det hjemmefra ikke har været så let at finde de fællesskaber, hvor man passede ind, og fordi der er blevet længere mellem de virkelige, fysiske fællesskaber. Skærme og sociale medier har udvandet mange virkelige fællesskaber. Men måske også fordi ens egen sårbarhed og udfordring måske har gjort det svært at indgå i et virkeligt, forpligtende fællesskab.

For andre og heldigvis de fleste har det været lettere. Der har efterskolen måske været som en virkeliggørelse af nogle af de drømme, man kunne have om at finde ligesindede. Om at øve sig i at stå på egne ben. Om at finde venner og meningsfulde aktiviteter i både undervisning og fritid.

Uanset hvad, har I nu alle gennemlevet et efterskoleår.

Og nu er det ved sin ende.

Jeg håber, at I efter et år på Efterskolen for Scenekunst med lidt større tyngde kan synge med på Jens Rosendals tekst, når vi om lidt skal synge: At livet det er livet værd / på trods af tvivl og stort besvær...

Så:

Kys det nu, det satans liv,

*og grib det, fang det
før det er forbi.*

Tak for skoleåret 2022/2023 på Efterskolen for Scenekunst!